

TÓTH-BENCZE TAMÁS

ZALAIK A KELETI FRONTON

1942 májusában több mint tízezer zalai honvéd – köztük balatonfürediek is – érkezett ki Oroszországba, a keleti frontra, de haza – egy évvel később – csupán minden ötödik térhetett közülük.

Az 1942 februárja végétől szerveződő 2. hadsereget három hadtest, egy páncélosadosztály és egy repülőkötelék alkotta. A nagykanizsai 9. könnyű hadosztály, a komáromi 6., a soproni 7., és az úgynevezett hadtestközvetlen alakulatok együtt alkották az egyik, a szombathelyi III. hadtestet.

A 9. könnyű hadosztálynál – miután a legelsőként kiszállítandó seregrészek közé tartozott – 1942 márciusának elején kezdődtek meg a mozgósítások. Az állományt zömében Zala vármegyéből hívták be.

A 9. könnyű hadosztály 13 500 fős személyi állományának mozgósítása után a csapatok összehoztatására és kiképzésére hat hetet szántak. A lögyakorlatokra javarészt az újdörögdi, illetve a nagykanizsai lőtéren került sor, s kisebb-nagyobb kötelékekben végrehajtott harc- és menetgyakorlatokat is beiktattak a csapatok kiképzésére, az együttműködésük begyakorlására.

1942 áprilisának végén, május elején búcsúztatták a 9. könnyű hadosztály elvonuló alakulatait (17., 47. gyalogezred, 9. tüzérezred). Csáktornyáról, Zalaegerszegről és Nagykanizsáról indultak el a szerelvények a Komárom–Érsekújvár–Galánta–Trencsén–Zsolna–Jablonkai-hágó–Katowice–Kielce–Radom–Deblin–Lukow–Breszt–Minszk–Szmolenszk–Gomel–Brjanszk–Orjol–Kurszk útvonalon.

1942. május 5-től rakodtak ki a hadműveleti területen. A zalai alakulatokra, illetve a 7. könnyű hadosztályra két német hadosztály felváltása várt. A Kurszktól keletre levő észak-déli irányú, kb. 40 km-es védelmi vonalat kellett átvenniük.

A magyar alakulatok 1942 májusában és júniusában főleg a védelmi berendezések tökéletesítését végezték, és csak néha vállalkoztak szakasz és század kötelékben felderítő akciókra. A német hadvezetés a továbbiakban Tim város elfoglalását bízta a 9. könnyű hadosztály alakulataira. Ennek során komoly veszteségeket szenvedtek, a hadosztály elvesztette személyi állományának 20 %-át.

A magyar és német csapatok 1942 júliusában jutottak ki a Donhoz. A meneteléstől és a harcoktól kimerült magyar alakulatokat azonnal védelmi állásba rendelték a folyó mentén. A 9. könnyű hadosztály mindvégig a szombathelyi III. hadtest alá-

rendeltségében maradt, s kb. 20-25 km-es védőszerkezete a 2. hadsereg arcvonalának legészakibb részén húzódott.

A szovjetek 1942 augusztusának elején hídfőt létesítettek, amelyet csak december végén sikerült felszámolni. Ezekben a harcokban a magyarok 674 sebesültet vesztek. Az elesetteknek és az eltűnteknek a számát kb. 150 főre becsülték.

A veszteségek miatt a hátsószágból 1942 augusztusától folyamatosan indították keletre az anyagi eszközök és személyi állomány feltöltésére az utánpótlást.

A Don menti hídfőcsaták a magyar hadsereg arcvonalán 1942 szeptembere végére mindenütt befejeződtek.

A Vörös Hadsereg támadó egységei 1943. január 12-én az urivi, 14-én a scsucsjei doni hídfőnél áttörték az arcvonalat. A 9. könnyű hadosztályból az áttörést követő harcokba bekapcsolódott alakulatok súlyos veszteségeket szenvedtek. A német parancsnok elrendelte a csapatok kivonását. Az utóvéd a 9. könnyű hadosztály 17/III. zászlóalja volt, mely január 27-én reggel hagyta ott a Don menti állásait. A visszavonuló csapatoknak további súlyos harcokat kellett vívniuk az átjutásért. A személyi állományt 1943. február 11-én 10 tiszt és 357 főnyi legénység alkotta. Március 5-én a létszám már 156 tiszt és 2459 főnyi legénység volt. A hadsereg számára kijelölt végleges gyülekezési területre, Kijevtől 100 km-re északnyugatra 1943 márciusának közepétől érkeztek meg – vasúton és gyalogmenetben – a magyar csapatok. Április 8-án döntés született a 2. hadsereg – megmaradt – egységeinek hazaszállításáról.

A hazaszállító szerelvények 1943. április 24-én indultak el Ovrucs pályaudvaráról. A nagykanizsai állomásra először 1943. április 28-án érkeztek alakulatok: 67 tiszt és 1680 főnyi legénység a 9. könnyű hadosztály – eredeti, kivonuló – állományából. Ezt követően május 2-án és 4-én is futottak be szerelvények a nagykanizsai hadosztály alakulataival.

Háromhetes egészségügyi vesztégyár után került sor Nagykanizsán a csapatok ünnepélyes fogadására.

Forrás:

Magyarország hadtörténete. II. kötet. Bp., 1985.

Szabó Péter: A 2. magyar hadsereg felszerelése és fegyverze-
te a frontra kivonulása idején = Hadtörténelmi Közlemé-
nyek 1985/3. sz. 616–642. p.; A 2. magyar hadsereg ki-
szállítása Ukrajnába és előrenyomulása a Donhoz. = Had-
történelmi Közlemények 1986/3. sz. 496–524. p.

Frontnaplók a Don-kanyarból 1942–1943. Zalaegerszeg, 1992.